

LE DROIT DES AFFAIRES EN ÉVOLUTION

**L'intelligence artificielle à travers les yeux
des juristes d'entreprise**

TENDENSEN IN HET BEDRIJFSRECHT

Artificiële Intelligentie door de ogen van de bedrijfsjurist

LE DROIT DES AFFAIRES EN ÉVOLUTION

L'intelligence artificielle à travers les yeux
des juristes d'entreprise

TENDENSEN IN HET BEDRIJFSRECHT

Artificiële Intelligentie door de ogen van de bedrijfsjurist

Manon **Ampe** ● Maarten **Herbosch**
Karel **Bourgeois** ● Eline **Kindt**
Peter **Craddock** ● Denis **Philippe**
Jan **De Bruyne** ● Jan **Roggen**
Emily **Foges** ● Karl **Stas**
Marc **Gouden** ● Kati **Verstrepen**

Préface ● Voorwoord
Marc **BEYENS**

Président IJE – Voorzitter IJB

32

JOURNÉE DU JURISTE D'ENTREPRISE – 18.11.2021

DAG VAN DE BEDRIJFSJURIST – 18.11.2021

LARCIER
INTERSENTIA

Bruxelles
2021

L'intelligence artificielle à travers les yeux des juristes d'entreprise. Artificiële
Intelligentie door de ogen van de bedrijfsjurist
Institut des juristes d'entreprise – Instituut voor bedrijfsjuristen

© 2022 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1500-5

D/2022/7849/52

NUR 827

Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever/Editeur responsable: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre
Sarrut Belgium NV

Lay-out: Crius Group, Hulshout

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen
in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige
wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

Tous droits réservés pour tous pays. Il est interdit, sauf accord préalable et écrit de l'édi-
teur, de reproduire (notamment par photocopie) partiellement ou totalement le présent
ouvrage, de le stocker dans une banque de données ou de le communiquer au public, sous
quelque forme et de quelque manière que ce soit.

Ce livre est également disponible en version numérique sur www.stradalex.com et www.jurisquare.be.

**CONSEIL DE L'INSTITUT 2021
RAAD VAN HET INSTITUUT 2021**

Président/Voorzitter	Marc Beyens
Vice-Présidents/Ondervoorzitters	Céline Eyers Els Steen
Secrétaires/Secretarissen	Anneleen Dammekens Nicolas Daubies
Trésorier/Penningmeester	Hugo Vanneuville
Membres du Conseil/Raadsleden	Marie Beckman Fouad Ben Dahman Filip Beyers Christine Declercq François Honnay Florence Leterme Sybille Pringot Els Ponnet Donovan Sheppard Dominique Trimpont Nicolas Van der Maren Herman Van Hecke Véronique Vansteelandt Sarah Wijns
Directrice générale / Directeur-generaal	Julie Dutordoir

*

* *

Adresse	Rue des Sols 8 1000 Bruxelles
Adres	Stuiversstraat 8 1000 Brussel
Tél./Tel.	+32 2 512 74 33
Courriel	info@ije.be
E-mail	info@ibj.be
Site internet	www.ije.be
Website	www.ibj.be

DANS LA COLLECTION
“LE DROIT DES AFFAIRES EN EVOLUTION”

Tome 31: Le rôle du juriste d'entreprise dans le développement durable de l'entreprise

M. Beyens, A. De Bergeyck, P.-F. Delneste, C. Eyers, B. Keirsbilck, Z. Ledent, M. Och, E. Plasschaert, O. Roodhooft, P. Schaubroeck, H. Slachmuylders, S. Tack, E. Terryn, S. Vander Putten, D. Van Gerven, E. Van Gool, H. Van Hecke, Larcier, 2020, 173 p.

Tome 30 : L'entreprise face à ses nouveaux défis

B. Benichou, H. Boularbah, I. Karatas, D. Philippe, R. Steenot, N. Thirion, H. Van Bavel, Y. Van Gerven, J. Vrielink, J. Werbrouck, Larcier, 2019, 230 p.

Tome 29 : Le droit civil en mouvement

P. Brulez, H. Casman, C. De Muynck, P. Lambrecht, P. Lecocq, E. Leroux, S. Oyserman, E. Peetermans, D. Philippe, E. Plasschaert, V. Sagaert, S. Stijns, S. Van Bree, M. Van Steenbergh, P. Wéry, Larcier, 2018, 256 p.

Tome 28 : Le droit économique en mouvement

H. Boularbah, S. Brijs, H. Colman, S. De Dijn, P.A. Forriers, S. Jacmain, C. Jennes, W. Kupers, R. Nieuwdorp, I. Peeters, D. Philippe, A.-B. Sudraud, M.-C. Van den Bossche, D. Van Gerven, M. Wyckaert, Larcier, 2017, 300 p.

Tome 27 : L'économie du futur – Le futur de l'économie

A. Baltus, S. De Baets, J. Borgerhoff, K. Byttebier, B. Cumps, M. De Kemmeter, K. Devloo, C. Houssa, I. Lejeune, S. Mennes, E. Mossay, E. Peters, L. Standaert, W. Van Dyck, P. Van Eecke, C. Van Olmen, T. Wera, Group Larcier, 2016, 262 p.

Tome 26 : Let's go digital – Le juriste face au numérique

J.-L. Allard, G. Ataya, M. Demoulin, M. Dewaersegger, D. Gobert, F. Hoogendijk, M. Truyens, G. Van Gossum, C. Vande Vorst, CH. Van Olmen, K. Winters, Group Larcier, 2015, 254 p.

Tome 25 : L'innovation, source de droit – Le droit, source d'innovation

B. Blondé, T. Boedts, V. Boveroux, L. Coulon, L. De Brabandere, J. De Wachter, J. Dumortier, B. Gevers, A. Henry de Frahan, E. Kindt, K. Macours, C. Thiry, B. Timmermans, C. Van Steenbergen, Bruylant, 2014, 282 p.

Tome 24 : Juriste sans frontières ?

J. Baeck, D. De Bot, J. Erauw, P. Hermant, K. Maresceau, V. Marquette, R. Nieuwdorp, P. Parez, M. Tison, T. Van Canneyt, Bruylant, 2013, 296 p.

Tome 23 : Social media : le droit ou l'anarchie ?

Y. Pouillet, J.-P. Moïny, P. Maeyaert, S. Kinart, P. Craddock, C. Van Olmen, S. Baltazar, D. Philippe, J.-F. Henrotte, A. Cruquenaire, C. De Keersmaeker, M. Vierstraete, W.-J. Cosemans, F. De Villenfagne, Bruylant, 2012, 273 p.

Tome 22 : L'entreprise et ses clients. To B and to C. Nouveaux défis et solutions

J.-F. Bellis, D. Blommaert, F. Bonnarens, P. Wytinck, F. Sweerts, F. Walschot, J. Stuyck, S. Verhamme, J.-P. Buyle, J. Van Elderen,

P. Proesmans, N. Schmitz, Ch. Demoulin, J. Klein, Ch. Geurs,
H. Boularbah, Bruylant, 2011, 434 p.

Tome 21 : Gouvernance d'entreprise : carcan ou clé du succès

K. Geens, K. Macours, X. Dieux, Ph. Waty, Ch. Darville, J. Lievens,
P. Buysse, Bruylant & Kluwer, 2010, 446 p.

Tome 20 : L'égalité de traitement dans le monde de l'entreprise

P. Martens, F. Wijckmans, A. De Wilde, Ch. Van Buggenhout,
A. de Schoutheete, P. A. Foriers, K. Macours, B. Weyts, F. Dierckx,
E. Walschot, Bruylant & Kluwer, 2009, 369 p.

Tome 19 : La propriété intellectuelle omniprésente dans l'entreprise

E. Cornu, B. Vanbrabant, M. Messely, L. Puts, J. Debacker, O. Rijckaert,
Y. Van Couter, J. Stuyck, F. Pack, B. Thirion, J. Dedeckel, J. Cattaruzza,
Bruylant & Kluwer, 2008, 322 p.

Tome 18 : La sanction dans la vie des affaires

B. Verstraeten, S. De Decker, K. Van Hoogenbemt, J. Simon, E. Roger
France, L. du Jardin, C. Gheur, J. Degrauwe, J. Muyltermans, P. Maeyaert,
J. Cattaruzza, Bruylant & Kluwer, 2007, 308 p.

Tome 17 : Que dire ou ne pas dire avant de conclure un contrat ?

J. Cattaruzza, J.-Ph. Cordier, L. Cornelis, H. De Bauw, H. Delescaille,
P.A. Foriers, F. Glansdorff, B. Ponet, F. Roels, P. Van Eecke,
Ch.-A. van Oldeneel, Bruylant & Kluwer, 2006, 452 p.

Tome 16 : Concurrence – Aspects auxquels les juristes doivent être attentifs

J.-F. Bellis, S. De Keer, R. Gerrits, A. Hertogen, P. Nihoul, G. Pauwels,
E. Puel, A. Spiritus-Dassesse, J. Steenlant, F. Wijckmans, J. Ysewyn,
G. Zonnekeyn, Bruylant & Kluwer, 2005, 328 p.

Tome 15 : Les relations intragroupes

O. Debray, C. Dirckx, Th. Tilquin, J. Cattaruzza, I. D'Haeyer, L. du Jardin,
A. Salà, G. Remy, Bruylant & Kluwer, 2004, 344 p.

Tome 14 : Le contrat sans papier (e-contracts)

E. Montero, F. Kéfer, J. Dhont, F. Walschot, D. Fesler, V. Vandenaabeele,
J. Dupont, J. Dumortier, H. Dekeyser, T. Van Overstraeten, Bruylant &
Kluwer, 2003, 284 p.

Tome 13 : La modification unilatérale du contrat

P. A. Foriers, A. de Schoutheete, D. D'Hooghe, M. Gelders, P. Lepoutre,
J. Stuyck, N. Denoël, M. Vanwijck-Alexandre, S. Gunton, Bruylant &
Kluwer, 2002, 374 p.

Tome 12 : Les responsabilités de l'entreprise

L. Cornelis, I. Claeys, J.-F. Terlinden, M. van der Haegen, Bruylant &
Kluwer, 2001, 156 p.

Tome 11 : Recherche et développement d'un produit

D. Philippe, J.-F. Bellis, J.-L. Fagnart, H. Boularbah, F. Walschot,
D. Kaesmacher, Bruylant & Kluwer, 2000, 240 p.

Tome 10 : Le commerce électronique

L. Cornelis, P. Goethals, S. De Keyser, A. Strowel, F. de Visscher,
S. Louveaux, P. Van Eecke, S. Reynders, Bruylant & Kluwer, 1999, 316 p.

Tome 9 : Le juriste dans la négociation

L. Demeyere, P. Goblet, A. Haelterman, M.-Gh. Henuset, S. Houx,
Ph. Marchandise, D. Van Poucke, Bruylant & Kluwer, 1998, 168 p.

Tome 8 : L'entreprise et son client : un partenariat constructif

Th. Bourgoignie, A. Carette, S. Claeys, Ph. Péters, D. Philippe, D. Struyven,
J. Stuyck, L. Van Nieuwenhove, Bruylant & Kluwer, 1997, 286 p.

Tome 7 : Le juriste face à l'invasion informatique

G. Ballon, B. De Schutter, J. Dubaere, Y. Pouillet, A. Strowel, J.-P. Tiaille,
Bruylant & Kluwer, 1996, 242 p.

Tome 6 : L'entreprise face au droit pénal

F. De Bauw, K. Geens, M. Honinckx, D. Matray, A. Roef, M. Rozie,
J. Spreutels, E. Staudt, W. Van Eeckhoutte, R. Verstraeten, Bruylant &
Kluwer, 1995, 323 p.

Tome 5 : New Liabilities & Challenges for Industry in Europe

S. Blackmer, D. Bothe, J.-M. Devos, B. Feudner, J. Flynn, A. Hellebuyck,
Ph. Marchandise, Y. Merchiers, G.J. Niezen, Bruylant & Kluwer, 1994,
200 p.

Tome 4 : Contrat d'agence – Services publics – Assurances – Secrétariat général

H. Claassens, R. O. Dalcq, J.-P. Fierens, D. Michel, B. Nyssen, Y. Pouillet,
F. Vincke, F. Walschot, Bruylant & Kluwer, 1993, 212 p.

Tome 3 : Sociétés – Nouvelles technologies – Droit bancaire – Concurrence

A. Benoit-Moury, P. de Lhoneux, M. Delierneux, M. Flamée, G. Keutgen,
J. Wouters, Bruylant & Kluwer, 1992, 388 p.

Tome 2 : Environnement – Sociétés – Fiscalité – Droit social

T. Claeys, J.-L. Duplat, J.-P. Hannequart, A. Janssens de Bisthoven,
J. Malherbe, Ph. Marchandise, M. Pirlet, Bruylant & Kluwer, 1991, 220 p.

Tome 1 : Environnement – Pratiques du commerce – Sociétés – Concurrence

H. Bocken, J. Bourgeois, A. De Caluwé, P. De Vroede, K. Geens, G. Lancel,
L. Lavrysen, W. Vanderhaeghe, P. Van Ommeslaghe, Bruylant & Kluwer,
1990, 208 p.

**OOK VERSCHENEN IN DE REEKS
“TENDENSEN IN HET BEDRIJFSRECHT”**

Deel 31: De rol van de bedrijfsjurist in de duurzame ontwikkeling van de onderneming

M. Beyens, A. De Bergeyck, P-F Delneste, C. Eyers, B. Keirsbilck, Z. Ledent, M. Och, E. Plasschaert, O. Roodhooft, P. Schaubroeck, H. Slachmuylders, S. Tack, E. Terryn, S. Vander Putten, D. Van Gerven, E. Van Gool, H. Van Hecke, Larcier, 2020, 173 p.

Deel 30: De nieuwe uitdagingen voor de onderneming

B. Benichou, H. Boularbah, I. Karatas, D. Philippe, R. Steenot, N. Thirion, H. Van Bavel, Y. Van Gerven, J. Vrieling, J. Werbrouck, Larcier, 2019, 230 p.

Deel 29 : Het burgerlijk recht in beweging

P. Brulez, H. Casman, C. De Muynck, P. Lambrecht, P. Lecocq, E. Leroux, S. Oyserman, E. Peetermans, D. Philippe, E. Plasschaert, V. Sagaert, S. Stijns, S. Van Bree, M. Van Steenbergh, P. Wéry, Larcier, 2018, 256 p.

Deel 28 : Het economisch recht in beweging

H. Boularbah, S. Brijs, H. Colman, S. De Dijn, P.A. Forriers, S. Jacmain, C. Jennes, W. Kupers, R. Nieuwdorp, I. Peeters, D. Philippe, A.-B. Sudraud, M.-C. Van den Bossche, D. Van Gerven, M. Wyckaert, Larcier, 2017, 300 p.

Deel 27 : Economie van de toekomst – Toekomst van de economie

A. Baltus, S. De Baets, J. Borgerhoff, K. Byttebier, B. Cumps, M. De Kemmeter, K. Devloo, C. Houssa, I. Lejeune, S. Mennes, E. Mossay, E. Peters, L. Standaert, W. Van Dyck, P. Van Eecke, C. Van Olmen, T. Wera, Groep Larcier, 2016, 262 p.

Deel 26 : Let's go digital – De digitale uitdaging van de jurist

J.-L. Allard, G. Ataya, M. Demoulin, M. Dewaersegger, D. Gobert, F. Hoogendijk, M. Truyens, G. Van Gossum, C. Vande Vorst, CH. Van Olmen, K. Winters, Groep Larcier, 2015, 254 p.

Deel 25 : Innovatie, bron van recht – Recht, bron van innovatie

B. Blondé, T. Boedts, V. Boveroux, L. Coulon, L. De Brabandere, J. De Wachter, J. Dumortier, B. Gevers, A. Henry de Frahan, E. Kindt, K. Macours, C. Thiry, B. Timmermans, C. Van Steenbergen, Bruylant, 2014, 282 p.

Deel 24 : Juristen zonder grenzen ?

J. Baeck, D. De Bot, J. Erauw, P. Hermant, K. Maresceau, V. Marquette, R. Nieuwdorp, P. Parez, M. Tison, T. Van Canneyt, Bruylant, 2013, 296 p.

Deel 23 : Social media : recht of anarchie ?

Y. Pouillet, J.-P. Moïny, P. Maeyaert, S. Kinart, P. Craddock, C. Van Olmen, S. Baltazar, D. Philippe, J.-F. Henrotte, A. Cruquenaire, C. De Keersmaeker, M. Vierstraete, W.-J. Cosemans, F. De Villenfagne, Bruylant, 2012, 273 p.

Deel 22 : De onderneming en haar klanten... To B and to C. Nieuwe uitdagingen en oplossingen

J.-F. Bellis, D. Blommaert, F. Bonnarens, P. Wytinck, F. Sweerts, F. Walschot, J. Stuyck, S. Verhamme, J.-P. Buyle, J. Van Elderen,

P. Proesmans, N. Schmitz, Ch. Demoulin, J. Klein, Ch. Geurs,
H. Boularbah, Bruylant, 2011, 434 p.

Deel 21 : Corporate governance : keurslijf of sleutel tot succes ?

K. Geens, K. Macours, X. Dieux, Ph. Waty, Ch. Darville, J. Lievens,
P. Buysse, Bruylant & Kluwer, 2010, 446 p.

Deel 20 : Gelijke behandeling in de bedrijfswereld

P. Martens, F. Wijckmans, A. De Wilde, C. Van Buggenhout,
A. de Schoutheete, P.A. Foriers, K. Macours, B. Weyts, F. Dierckx,
F. Walschot, Bruylant & Kluwer, 2009, 372 p.

Deel 19 : Intellectuele eigendom alomtegenwoordig in de onderneming

E. Cornu, B. Vanbrabant, M. Messely, L. Puts, J. Debacker, O. Rijckaert,
Y. Van Couter, J. Stuyck, F. Pack, B. Thirion, J. Dedeckel, J. Cattaruzza,
Bruylant & Kluwer, 2008, 322 p.

Deel 18 : Sancties in het bedrijfsleven

B. Verstraeten, S. De Decker, K. Van Hoogenbemt, J. Simon, E. Roger
France, L. du Jardin, C. Gheur, J. Degrauwe, J. Muyldermans, P. Maeyaert,
J. Cattaruzza, Bruylant & Kluwer, 2007, 308 p.

Deel 17 : Wat al dan niet meedelen vóór het sluiten van een contract ?

J. Cattaruzza, J.-Ph. Cordier, L. Cornelis, H. De Bauw, H. Delescaille,
P.-A. Foriers, F. Glansdorff, B. Ponet, F. Roels, P. Van Eecke,
Ch.-A. van Oldeneel, Bruylant & Kluwer, 2006, 452 p.

Deel 16 : Mededinging – Praktische aspecten waaraan de juristen aandacht moeten besteden

J.-F. Bellis, S. De Keer, R. Gerrits, A. Hertogen, P. Nihoul, G. Pauwels,
F. Puel, A. Spiritus-Dassesse, J. Steenlant, F. Wijckmans, J. Ysewyn,
G. Zonnekeyn, Bruylant & Kluwer, 2005, 328 p.

Deel 15 : Intragroepsrelaties

O. Debray, C. Dirx, Th. Tilquin, J. Cattaruzza, I. D'Haeyer, L. du Jardin,
A. Salà, G. Remy, Bruylant & Kluwer, 2004, 344 p.

Deel 14 : Contracteren zonder papier (e-contracts)

E. Montero, F. Kéfer, J. Dhont, F. Walschot, D. Fesler, V. Vandenabeele,
J. Dupont, J. Dumortier, H. Dekeyser, T. Van Overstraeten, Bruylant &
Kluwer, 2003, 284 p.

Deel 13 : De eenzijdige wijziging van het contract

P.A. Foriers, A. de Schoutheete, D. D'Hooghe, M. Gelders, P. Lepoutre,
J. Stuyck, N. Denoël, M. Vanwijck-Alexandre, S. Gunton, Bruylant &
Kluwer, 2002, 374 p.

Deel 12 : De aansprakelijkheid van de onderneming

L. Cornelis, I. Claey's, J.-F. Terlinden, M. van der Haegen, Bruylant &
Kluwer, 2001, 156 p.

Deel 11 : Onderzoek en productontwikkeling

D. Philippe, J.-F. Bellis, J.-L. Fagnart, H. Boularbah, F. Walschot,
D. Kaesmacher, Bruylant & Kluwer, 2000, 240 p.

Deel 10 : De elektronische handel

L. Cornelis, P. Goethals, S. De Keyser, A. Strowel, F. de Visscher,
S. Louveaux, P. Van Eecke, S. Reynders, Bruylant & Kluwer, 1999, 316 p.

Deel 9 : De jurist in de onderhandeling

L. Demeyere, P. Goblet, A. Haelterman, M.-Gh. Henuset, S. Houx,
Ph. Marchandise, D. Van Poucke, Bruylant & Kluwer, 1998, 168 p.

Deel 8 : Het bedrijf en zijn klant : een constructief partnership

Th. Bourgoignie, A. Carette, S. Claeys, Ph. Péters, D. Philippe, D. Struyven,
J. Stuyck, L. Van Nieuwenhove, Bruylant & Kluwer, 1997, 286 p.

Deel 7 : De jurist en de informatica-invasie

G. Ballon, B. De Schutter, J. Dubaere, Y. Pouillet, A. Strowel, J.-P. Tiaille,
Bruylant & Kluwer, 1996, 242 p.

Deel 6 : Strafrecht in het bedrijfsleven

F. De Bauw, K. Geens, M. Honinckx, D. Matray, A. Roef, M. Rozie,
J. Spreutels, E. Staudt, W. Van Eeckhoutte, R. Verstraeten, Bruylant &
Kluwer, 1995, 323 p.

Deel 5 : New Liabilities & Challenges for Industry in Europe

S. Blackmer, D. Bothe, J.-M. Devos, B. Feudner, J. Flynn, A. Hellebuyck,
Ph. Marchandise, Y. Merchiers, G. J. Niezen, Bruylant & Kluwer, 1994,
200 p.

Deel 4 : De agentuurovereenkomst – Openbare diensten – Verzekeringen – Secretariaat generaal

H. Claassens, R. O. Dalcq, J.-P. Fierens, D. Michel, B. Nyssen, Y. Pouillet,
E. Vincke, F. Walschot, Bruylant & Kluwer, 1993, 212 p.

Deel 3 : Vennootschappen – Nieuwe Technologieën – Bankrecht – Mededinging

A. Benoit-Moury, P. de Lhoneux, M. Delierneux, M. Flamée, G. Keutgen,
J. Wouters, Bruylant & Kluwer, 1992, 388 p.

Deel 2 : Leefmilieu – Vennootschappen – Fiscaal recht – Sociaal recht

T. Claeys, J.-L. Duplat, J.-P. Hannequart, A. Janssens de Bisthoven,
J. Malherbe, Ph. Marchandise, M. Pirlet, Bruylant & Kluwer, 1991, 220 p.

Deel 1 : Leefmilieu – Handelspraktijken – Vennootschappen – Mededinging

H. Bocken, J. Bourgeois, A. De Caluwé, P. De Vroede, K. Geens, G. Lancel,
L. Lavrysen, W. Vanderhaeghe, P. Van Ommeslaghe, Bruylant & Kluwer,
1990, 208 p.

VISION ET MISSION DE L'INSTITUT DES JURISTES D'ENTREPRISE

NOS MEMBRES

Les juristes d'entreprise occupent une place unique parmi les professions juridiques de par leur présence au sein de leur entreprise et leur connaissance de celle-ci. Ils défendent les objectifs de l'entreprise (partenaire d'affaires) et le respect de la loi (gardien). Leur relation de confiance avec leur employeur contribue à la gestion préventive des risques juridiques et au développement durable de l'entreprise. Ils contribuent de la sorte à la bonne marche de leur entreprise ainsi qu'à l'efficacité de l'état de droit.

NOTRE VISION

Dans un environnement juridique et des affaires globalisé et en constante évolution, nous voulons être la **balise** des juristes d'entreprise dans leur rôle crucial de conseil juridique de leur employeur. Nous voulons être **l'inspirateur** de leur qualité, de leur intégrité et de leur indépendance. Nous voulons **jeter des ponts** vers toutes nos parties prenantes.

NOTRE MISSION

En tant qu'ordre professionnel du juriste d'entreprise nous sommes le forum belge pour la formation et le développement professionnel et déontologique de nos membres et pour le rayonnement de la profession. Nous avons pour mission :

- d'accomplir les devoirs qui nous sont confiés par la loi
- d'être la maison des juristes d'entreprise et l'animateur de leur réseau pour l'échange de connaissances et d'expérience, pour le dialogue et la collégialité
- de soutenir nos membres dans la détermination de leur rôle et de leur place dans leur entreprise
- d'offrir à nos membres un programme de formation permanente sur mesure
- d'encourager chez nos membres une attitude proactive, de recherche de solutions et de conformité à la loi
- de défendre l'indépendance intellectuelle, le secret professionnel et la confidentialité des avis juridiques du juriste d'entreprise

- d'intervenir auprès de l'enseignement pour une meilleure préparation à la profession
- de coopérer de manière constructive avec les autres professions juridiques, dans une compréhension mutuelle des complémentarités et des spécificités
- de promouvoir la profession au sein du monde de l'entreprise et des autres parties prenantes de la société d'entretenir des contacts actifs avec l'Association Européenne des Juristes d'Entreprise et avec des organisations de juristes d'entreprise à l'étranger, et d'œuvrer à la réglementation de la profession à travers l'Europe.

VISIE EN MISSIE VAN HET INSTITUUT VOOR BEDRIJFSJURISTEN

ONZE LEDEN

Bedrijfsjuristen bekleden door hun kennis van en aanwezigheid in hun onderneming een unieke plaats onder de juridische beroepen. Ze behartigen de bedrijfsdoelstellingen (“business partner”) en de naleving van de wet (“gatekeeper”). Hun vertrouwensrelatie met hun werkgever draagt bij tot het preventief beheer van juridische risico’s en duurzaam ondernemen. Zo bevorderen ze zowel de goede werking van hun bedrijf als de efficiëntie van de rechtsstaat.

ONZE VISIE

In een voortdurend evoluerende geglobaliseerde business en juridische omgeving willen we het **baken** zijn voor de bedrijfsjuristen in hun cruciale rol van juridisch raadgever van hun werkgever. We willen de **bezieler** zijn van de kwaliteit, de integriteit en de onafhankelijkheid van de bedrijfsjurist. We willen **bruggen slaan** naar al onze stakeholders.

ONZE MISSIE

Als beroepsorde voor de bedrijfsjurist zijn we het Belgische forum voor de professionele en deontologische vorming en ontwikkeling van onze leden en voor de uitstraling van het beroep. Het is onze missie:

- de opdrachten te vervullen die ons door de wet worden toevertrouwd
- het huis van de bedrijfsjuristen te zijn, en de gangmaker van hun netwerk voor uitwisseling van kennis en ervaring, voor dialoog en collegialiteit
- onze leden te ondersteunen in het bepalen van hun rol en plaats binnen hun onderneming
- onze leden een permanent vormingsprogramma op maat aan te bieden
- een proactieve, oplossingsgerichte en wetsconforme attitude bij onze leden aan te moedigen
- de intellectuele onafhankelijkheid, het beroepsgeheim en de vertrouwelijkheid van de juridische adviezen van de bedrijfsjurist te verdedigen

- aansluiting te zoeken bij het onderwijs voor een betere voorbereiding op het beroep
- constructief samen te werken met de andere juridische beroepen, met wederzijds begrip voor complementariteit en specificiteit
- het beroep uit te dragen naar de bedrijfswereld en naar de overige belanghebbenden in de maatschappij actieve contacten te onderhouden met de European Company Lawyers Association en met organisaties van bedrijfsjuristen uit het buitenland, en te streven naar de reglementering van het beroep doorheen Europa.

AUTEURS

Manon Ampe	Avocate, Deloitte Legal
Marc Beyens	Président, Institut des juristes d'entreprises; juriste d'entreprise Engie
Karel Bourgeois	Avocat, Crowell & Moring
Peter Craddock	Avocat, Barreau de Bruxelles
Jan De Bruyne	Chercheur IA et droit, KU Leuven – Centre for IT & IP Law
Emily Foges	Global Lead Partner Legal Managed Services, Deloitte Legal UK
Marc Gouden	Avocat, Philippe en Partners
Maarten Herbosch	Doctorant, KU Leuven – Centrum voor Rechtsmethodiek
Eline Kindt	Juriste, Liga voor Mensenrechten
Denis Philippe	Avocat, Philippe & Partners; professeur, Université Catholique de Louvain
Jan Roggen	Director, Deloitte Legal
Karl Stas	Avocat, Crowell & Moring
Kati Verstrepen	Présidente, Liga voor Mensenrechten

AUTEURS

Manon Ampe	Advocaat, Deloitte Legal
Marc Beyens	Voorzitter, Instituut voor bedrijfsjuristen; bedrijfsjurist Engie
Karel Bourgeois	Advocaat, Crowell & Moring
Peter Craddock	Advocaat, Balie Brussel
Jan De Bruyne	Onderzoeksexpert AI en recht, KU Leuven Centre for IT & IP Law
Emily Foges	Global Lead Partner Legal Managed Services, Deloitte Legal UK
Marc Gouden	Advocaat, Philippe en Partners
Maarten Herbosch	Doctoraatsonderzoeker, KU Leuven – Centrum voor Rechtsmethodiek
Eline Kindt	Beleidsmedewerker, Liga voor Mensenrechten
Denis Philippe	Advocaat Philippe & Partners; professor Université Catholique de Louvain
Jan Roggen	Director, Deloitte Legal
Karl Stas	Advocaat, Crowell & Moring
Kati Verstrepen	Voorzitter, Liga voor Mensenrechten

PRÉFACE

Chères lectrices, chers lecteurs,

La trente-deuxième « Journée du juriste d'entreprise » a été consacrée pour l'essentiel au thème de l'intelligence artificielle.

Elle fut aussi l'occasion de retrouvailles tant attendues avec un public présent en nombre, confirmant à quel point, malgré le contexte sanitaire particulier, la communauté des juristes d'entreprise et de leurs amis est bien vivante.

Notre pari était de pouvoir amorcer ou accélérer un changement de paradigme dans notre façon d'appréhender le monde, l'entreprise et le droit. L'intelligence artificielle a un impact croissant sur la vie de l'entreprise. Il nous semblait essentiel de faire le point sur ses effets au niveau du droit positif et de notre manière de travailler.

Les échanges furent riches lors de cette après-midi d'étude. Le présent ouvrage reprend plusieurs contributions qui vous emmèneront vers différents horizons juridiques, à travers plusieurs questions fondamentales liées à l'évolution de l'intelligence artificielle.

La première question était de savoir si l'intelligence artificielle nous place dans des conditions de marché optimales – ou si, à l'inverse, elle réduit la concurrence et partant, la protection des intérêts des consommateurs. Dans leur contribution, Karel BOURGEOIS et Karl STAS abordent cette question depuis l'angle du droit de la concurrence, notamment celle de savoir la *fixation de prix à l'aide d'algorithmes* peut constituer une entente illicite.

Constatant que l'intelligence artificielle se nourrit en grande partie de données, notamment à caractère personnel, une autre question était de savoir comment rassembler ces données au sein de systèmes sécurisés. Le panel a donné lieu à des échanges intéressants, dont deux contributions sont reprises dans ce recueil. La première, émanant de Kati VERSTREPEN et Eline KINDT de la Liga voor Mensenrechten, rappelle combien les droits fondamentaux, et en l'occurrence, le *droit au respect de la vie privée*, sont une préoccupation centrale des citoyens et doivent guider l'action des juristes d'entreprise. La protection des données personnelles nécessite notamment un niveau suffisant de *cybersécurité*. Cette dernière est au centre de la contribution de Peter CRADDOCK qui met en exergue le rôle des juristes d'entreprise en la matière et explique comment nous pouvons aider l'entreprise à

intégrer dans sa stratégie de cybersécurité toutes les exigences juridiques pertinentes.

L'intelligence artificielle est notamment caractérisée par l'apprentissage automatique (*machine learning*) permettant aux systèmes d'utiliser les données pour fonctionner de manière autonome et s'améliorer. Mais que se passe-t-il lorsque cette robotisation, au sens large, cause un préjudice ? L'intelligence artificielle a donné lieu à des situations inédites auxquelles le droit de la responsabilité doit faire face. Cette problématique de *la responsabilité en matière d'intelligence artificielle* est abordée par Jan DE BRUYNE et Maarten HERBOSCH qui développent certains points d'attention pour les juristes d'entreprise en matière de responsabilité extracontractuelle et de droit des contrats. Ils décrivent dans quelle mesure des figures juridiques connues, telles que la responsabilité pour faute, la responsabilité objective en cas de produits défectueux, ou encore la norme de diligence générale se transposent à ces nouvelles situations. Denis PHILIPPE et Marc GOUDEN donnent ensuite un aperçu global de la manière dont les cours et tribunaux répondent aux questions de responsabilité entourant l'intelligence artificielle. Ils se penchent également sur les réponses du secteur des assurances à la question des risques et préjudices liés à l'intelligence artificielle.

L'intelligence artificielle modifie également la manière dont les juristes d'entreprise travaillent. Le dernier panel de notre colloque s'est emparé de la question de *l'impact de l'intelligence artificielle sur notre profession*. Nous renvoyons à cet égard à l'interview de la paneliste Emily FOGES par Jan ROGGEN et Manon AMPE, qui clôture le présent ouvrage. À l'appui de son expérience, Emily FOGES explique dans quelle mesure l'intelligence artificielle peut faciliter ou accélérer l'accomplissement de certaines tâches de nature juridique. Ils y abordent aussi les questions de l'intelligence émotionnelle et reviennent sur les aspects éthiques, envisageant également l'évolution de la profession juridique au sens large.

Je tiens à remercier la Commission scientifique – alors présidée par Jean CATTARUZZA, Président honoraire de l'Institut, les oratrices et orateurs ainsi que toutes celles et ceux qui ont contribué au succès de l'événement. Le récit concret et optimiste, présenté et retranscrit dans cet ouvrage, porte sur un thème retenant le plus grand intérêt des juristes d'entreprise et des citoyens et nécessitant, de par sa nature, une réflexion transversale à laquelle nous avons voulu humblement contribuer.

Marc BEYENS

Président de l'Institut des juristes d'entreprise (2019-2021)

VOORWOORD

Beste lezers,

De tweeëndertigste ‘Dag van de bedrijfsjurist’ was voornamelijk gewijd aan het onderwerp artificiële intelligentie.

Het was ook een moment van weerzien, dat bevestigde dat, ondanks de bijzondere gezondheidscontext, de gemeenschap van bedrijfsjuristen en hun vrienden springlevend is.

Ons doel was om een paradigmaverschuiving in gang te zetten of te versnellen in de manier waarop we de wereld, het bedrijfsleven en het recht waarnemen. Artificiële intelligentie heeft een steeds grotere impact op het bedrijfsleven. Het leek ons van essentieel belang stil te staan bij bepaalde gevolgen ervan voor het positief recht en voor onze manier van werken.

De uitwisselingen waren rijk tijdens deze studienamiddag. Dit boek legt een aantal van de geleerde lessen vast. De bijdragen zullen u meenemen naar verschillende juridische horizonten, door middel van meerdere fundamentele vragen met betrekking tot de evolutie van artificiële intelligentie.

De eerste vraag was of artificiële intelligentie ons in optimale marktomstandigheden brengt – of, omgekeerd, de concurrentie en dus de bescherming van de consumentenbelangen vermindert. In hun bijdrage benaderen Karel BOURGEOIS en Karl STAS deze kwestie vanuit het oogpunt van het mededingingsrecht en vragen zij zich af in hoeverre *algoritmische prijsbepaling* kan leiden tot een onwettige afspraak.

Aangezien artificiële intelligentie zich grotendeels voedt met gegevens, onder meer persoonsgegevens, was een andere vraag hoe deze gegevens te verzamelen en systemen veilig houden. Het panel gaf aanleiding tot een aantal interessante discussies, waarvan er twee in dit boek zijn opgenomen. De eerste, van Kati VERSTREPEN en Eline KINDT van de Liga voor Mensenrechten, herinnert ons eraan dat grondrechten, en in dit geval het *recht op privacy*, een centrale zorg van de burgers zijn en een leidraad moeten vormen voor het optreden van bedrijfsjuristen. De bescherming van persoonsgegevens vereist onder meer een toereikend niveau van *cyberbeveiliging*. Dit is de focus van de bijdrage van Peter CRADDOCK, die de rol van bedrijfsjuristen op dit gebied belicht. Hij legt uit hoe wij bedrijven kunnen helpen

om alle relevante wettelijke vereisten te integreren in hun cyberbeveiligingsstrategie.

Artificiële intelligentie wordt met name gekenmerkt door “*machine learning*”, waardoor systemen gegevens kunnen gebruiken om autonoom te werken en zichzelf te verbeteren. Maar wat gebeurt er wanneer die ‘robotisering’ schade veroorzaakt? Artificiële intelligentie heeft nieuwe situaties doen ontstaan waarop het aansprakelijkheidsrecht moet inspelen. Deze kwestie van *aansprakelijkheid in verband met artificiële intelligentie* wordt door Jan DE BRUYNE en Maarten HERBOSCH besproken, die enkele aandachtspunten uitwerken voor bedrijfsjuristen op het gebied van buitencontractuele aansprakelijkheid en contractenrecht. Zij beschrijven in welke mate vertrouwde juridische concepten zoals schuldaansprakelijkheid, objectieve aansprakelijkheid voor gebrekkige producten en de algemene zorgvuldigheidsnorm van toepassing zijn op deze nieuwe situaties. Denis PHILIPPE en Marc GOUDEN geven vervolgens een overzicht van hoe hoven en rechtbanken reageren op de aansprakelijkheidsvraagstukken rond artificiële intelligentie. Ook wordt er gekeken naar de reacties van de verzekeringssector wat betreft risico’s en schade in verband met artificiële intelligentie.

Artificiële intelligentie verandert ook de manier waarop bedrijfsjuristen werken. Het laatste panel van onze conferentie ging in op de vraag wat de *impact van artificiële intelligentie* op ons beroep is. In dit verband verwijzen wij naar het interview met panellid Emily FOGES door Jan ROGGEN en Manon AMPE, waarmee dit boek wordt afgesloten. Op basis van haar unieke ervaring legt Emily FOGES uit in hoeverre artificiële intelligentie de uitvoering van bepaalde juridische taken kan vereenvoudigen of versnellen. Zij bespreekt ook de problematiek van de emotionele intelligentie en de ethische aspecten, alsmede de evolutie van de juridische beroepen in ruimere zin.

Ik wil mijn dank betuigen aan de Wetenschappelijke Commissie – toen voorgezeten door Jean CATTARUZZA, erevoorzitter van het Instituut –, de sprekers en al degenen die hebben bijgedragen tot het welslagen van het evenement. Het concrete en optimistische verhaal dat in dit boek wordt voorgesteld en uitgeschreven, behandelt een thema dat van groot belang is voor bedrijfsjuristen en burgers en dat vanuit zijn eigen aard een transversale reflectie vereist waaraan wij nederig wensen bij te dragen.

Marc BEYENS

Voorzitter van het Instituut voor bedrijfsjuristen (2019-2021)